

Müesser Yeniay

Sayı ve Yıldız, Laura Garavaglia

Şiir, Türkçesi: Nicola Verderame, Şiirden Yayıncılık

İtalyan şair Laura Garavaglia'nın *Sayı ve Yıldız* adlı kitabı Nicola Verderame çevirisi ile Mayıs 2018'de Şiirden Yayıncılık aracılığıyla okurla buluştu. Kitap adından da anlaşılacağı gibi bilimle şiirin buluşmasına güzel ve nadir bir örnek teşkil ediyor. Şair, geçmiş çağlarda yaşamış bilim insanlarını, aydınlarını şiirlerine konu edinerek şiirsel araştırmalar yapıyor. Bu her ne kadar bir Avrupalı için şaşırtıcı olmasa da bir Ortadoğulu için oldukça şaşırtıcı gelebilecek bir durum, çünkü bilimin ve şiirin farklı araçlara sahip olduğu ve birbirlerinden bıçakla ayrılmış gibi farklı alanlar oldukları düşünülür. İşte Laura Garavaglia'nın çabası burada dikkate değer olmaktadır. Maurizio Cucchi'nin *Symmetry of the Kernel* (Ceviziçi Simetrisi) adlı kitabının önsözünde de yazdığı gibi Laura Garavaglia "Şairlerce göz ardı edilen yeni bir araç kullanmakta ve edebî söyleme daha önce keşfedilmemiş yeni yollar açmaktadır" (9). Cucchi, bu dili bilimsel dil olarak adlandırır; tabii bu, bilim dünyasını şiirsel söylemle araştıran incelikli bir dildir.

Peyami Safa, *Türk İnkilâbına Bakışlar* adlı önemli kitabında Avrupa kafasını oluşturan etmenleri "riyaziye ve mantık" olarak ifade eder. Matematik ve mantık, kuşkusuz, dış gerçeklikle olan temas sonucu ortaya çıkan pratiklerdir. Doğu ise daha mistik ve içe dönük bir medeniyete sahip olmakla Avrupa'dan ayrılmakta ve kendini farklı bir yaşam biçiminde konumlandırmaktadır. İslam'ın getirdiği tasvir yasağı ile gerçeklikten uzaklaşan birey, kendi yorumunu dış gerçeklikle ikame etmiş ve bu yorum onun yaşam kalitesini de belirlemiştir. Dolayısıyla Safa'nın "Avrupa kafası" olarak ifade ettiği bu gerçeği henüz aydınlanmayı bile kısmi olarak gerçekleştirmiş bir halkın bireyi olarak algılamak ve bunu şiirle tecrübe etmek benim için de ilginç olmuştur. Kabul etmeli ki Laura Garavaglia bu noktada önemli bir şiirsel atılım gerçekleştirmiştir.

Bilim ve şiirin ortaklığı uzaktan bakıldığında yokmuş gibi görünür fakat hayal gücü, hem bilimsel araştırmanın hem de şiirsel araştırmanın bir aracıdır. İnsanın tabiatı hayal temelindedir. Hayal, çıkarımlar yapması, yeniden canlandırması (yorumlaması) ile aynı zamanda bir tanıma yöntemidir. Laura Garavaglia, görünmeyen değil görünenin yani maddenin ardındaki metafiziği araştırmakta ve aslında zor olanı yapmaktadır. Şiirlerinde insani gerçekliği ve tutkuyu atlıyor değildir: "Bir elma ya da ekmek ısırır gibi ısırırım aşkı/ Ağzımı, karnımı doldururcasına/ ceviz kabukları ya da ceviz içinin simetrisi gibi/ yakın olmak mümkündür birbirine" (9). Şair, "Şimdiki Zaman" adlı şiirinde

Laura Garavaglia

bir bilim insanı edasıyla şu soruyu sorar: "Günün yatay fay hatları arasında/ sen de evrenin çizgilerini arıyor musun?" (31). Görüldüğü gibi bilimsel merak, şiirsel merakla çok keskin çizgilerle ayrılmış değil, hatta bire bir içine geçmiş ve yekvücut olmuştur.

Kadının mayası tutku barındırır, çünkü kadın bedeni isteyen ve davet edendir. Dolayısıyla kadın şairlerin şiirlerindeki bu arzulu söylem kendisini kolaylıkla belli eder. Laura Garavaglia da "Niceliksel Mekanik" şiirinde şöyle der: "Bedenin her kısmından çok/ kelimeye şekil veren/ yer-yüzüyle beslenen o ağzını seviyorum" (35). *Ceviz İçinin Simetrisi* adlı kitabındaki bu yoğun söylem, kendisini *Sayılar ve Yıldızlar*'da daha araştırmacı bir söyleme bırakmıştır. Türkçede yayımlanan kitabı, bu kitaplarından bir seçki olduğu için okur aradaki farkı da açıkça görebilmektedir.

2015'te İtalya'da yayımlanan *Sayılar ve Yıldızlar* (Numeri e Stelle) adlı kitabı Pisagor, Arşimet, Leonardo Pisano, Carl Friedrich Gauss, Evariste Galois, Georg Cantor, Alan Turing gibi Avrupa medeniyetinin temelini oluşturan bilim insanları üzerine şiirler barındırmaktadır. Şair, bu şiirleri nitelikli okura dönük yazmıştır, çünkü bu şiirler anlaşılacak için kapsamlı bir ön bilgiye gereksinim duyurmaktadır. Örneğin "Eureka" şiirinde "kaldıracın yasalarını temizledin" (41) derken Arşimet'in "Bana bir dayanak noktası verin, dünyayı yerinden oynatayım" sözünü anımsamamak şiire haksızlık etmek anlamına gelecektir ya da şair "küpün kusursuz şeklinde/ her hacim saklanabilir" (41) dediğinde Arşimet ve Sıraküza kralı Hiero arasında geçen altın taca gümüş karıştırılıp karıştırılmadığının bulunması anekdotu bilinmeden bu şiir anlaşılamayacaktır. Arşimet, suya daldırılan bir nesnenin hacminin, yapısal biçimi ne olursa olsun, taşıdığı suyun hacmi ile belirlenebileceğini bulur. Kralın isteğiyle yapılan deneyin sonunda tacın saf olmadığı da anlaşılır. Yine aynı şiirde Laura Garavaglia şöyle der: "Kötülük cehaletin kılıcıdır/ hayatı kesen/ kumlara çizilmiş daireler üzerinde" (41). Bu son üçlüğü anlamak için de Arşimet'in nasıl öldüğü bilinmelidir. Arşimet savaşların olduğu bir dönemde yaşamış ve bir Romalı askerinin kılıç darbesiyle tam da kumlar üzerinde hesaplamalar yaparken talihsiz bir biçimde boynu vurulmuştur. "Hayat kesilmiş" ve "kumlara çizilen daireler" öylece kalmıştır. Türkçede bilim tarihindeki gizli şiirsel boşlukları poetik söyleme dahil eden bir şairi konuk etmek, hem okur için hem de yazar için oldukça şaşırtıcı bir deneyim.

La poetessa turca Muesser Yeniay ha pubblicato una recensione sul mio libro Numeri e Stelle tradotto in turco con alcune poesie tratte anche da “La Simmetria del Gheriglio” su una delle maggiori riviste turche.

Di seguito il testo originale e la traduzione.

Şiirdeki Bilim, Bilimdeki Şiir: Sayı ve Yıldız

Müesser Yeniay

İtalyan şair Laura Garavaglia'nın Sayı ve Yıldız adlı kitabı Nicola Verderame çevirisi ile Mayıs 2018'de Şiirden yayıncılık aracılığıyla okurla buluştu. Kitap adından da anlaşılacağı gibi bilimle şiirin buluşmasına güzel ve nadir bir örnek teşkil ediyor. Şair, geçmiş çağlarda yaşamış bilim insanlarını, aydınlarını şiirlerine konu edinerek şiirsel araştırmalar yapıyor. Bu, her ne kadar bir Avrupalı için şaşırtıcı olmasa da bir Ortadoğulu için oldukça şaşırtıcı gelebilecek bir durum çünkü bilimin ve şiirin farklı araçlara sahip olduğu ve birbirlerinden bıçakla ayrılmış gibi farklı alanlar oldukları düşünülür. İşte Laura Garavaglia'nın çabası burada dikkate değer olmaktadır. Maurizio Cucchi'nin Simmetry of the Kernel (Ceviziçi Simetrisi) adlı kitabının önsözünde de yazdığı gibi Laura Garavaglia “Şairlerce göz ardı edilen yeni bir araç kullanmakta ve edebî söyleme daha önce keşfedilmemiş yeni yollar açmaktadır” (9). Cucchi, bu dili bilimsel dil olarak adlandırır; tabii bu, bilim dünyasını şiirsel söylemle araştıran incelikli bir dildir.

Peyami Safa, Türk İnkilâbına Bakışlar adlı önemli kitabında Avrupa kafasını oluşturan etmenleri “riyaziye ve mantık” olarak ifade eder. Matematik ve mantık, kuşkusuz, dış gerçeklikle olan temas sonucu ortaya çıkan pratiklerdir. Doğu ise daha mistik ve içe dönük bir medeniyete sahip olmakla Avrupa'dan ayrılmakta ve kendini farklı bir yaşam biçiminde konumlandırmaktadır. İslam'ın getirdiği tasvir yasağı ile gerçeklikten uzaklaşan birey, kendi yorumunu dış gerçeklikle ikame etmiş ve bu yorum onun yaşam kalitesini de belirlemiştir. Dolayısıyla Safa'nın “Avrupa kafası” olarak ifade ettiği bu gerçeği henüz aydınlanmayı bile kısmi olarak gerçekleştirmiş bir halkın bireyi olarak algılamak ve bunu şiirle tecrübe etmek benim için de ilginç olmuştur. Kabul etmeli ki Laura Garavaglia bu noktada önemli bir şiirsel atılım gerçekleştirmiştir.

Bilim ve şiirin ortaklığı uzaktan bakıldığında yokmuş gibi görünür fakat hayal gücü, hem bilimsel araştırmannın hem de şiirsel araştırmannın bir aracıdır. İnsanın tabiatı hayal temelindedir. Hayal, çıkarımlar yapması, yeniden canlandırması (yorumlaması) ile aynı zamanda bir tanıma yöntemidir. Laura Garavaglia, görünmeyen değil görünenin yani maddenin ardındaki metafiziği araştırmakta ve aslında zor olanı yapmaktadır. Şiirlerinde insani gerçekliği ve tutkuyu atlıyor değildir: “Bir elma ya da ekmek ısırır gibi ısırırım aşkı/ Ağzımı, karnımı doldururcasına/ ceviz kabukları ya da ceviz içinin simetrisi gibi/ yakın olmak mümkündür birbirine” (9). Şair, “Şimdiki Zaman” adlı şiirinde bir bilim insanı edasıyla şu soruyu sorar: “Günün yatay fay hatları arasında/ sen de evrenin çizgilerini arıyor musun?” (31). Görüldüğü gibi bilimsel merak, şiirsel merakla çok keskin çizgilerle ayrılmış değil hatta birbir içine geçmiş ve yekvücut olmuştur.

Kadının mayası tutku barındırır çünkü kadın bedeni isteyen ve davet edendir. Dolayısıyla kadın şairlerin şiirlerindeki bu arzulu söylem kendisini kolaylıkla belli eder. Laura Garavaglia da “Niceliksel Mekanik” şiirinde şöyle der: “Bedenin her kısmından çok/ kelimeye şekil veren/ yeryüzüyle beslenen o ağzını seviyorum” (35). Ceviz İçinin Simetrisi adlı kitabındaki bu yoğun söylem, kendisini Sayılar ve Yıldızlar'da daha araştırmacı bir söyleme bırakmıştır. Türkçede yayımlanan kitabı, bu kitaplarından bir seçki olduğu için okur aradaki farkı da açıkça görebilmektedir.

2015'te İtalya'da yayımlanan Sayılar ve Yıldızlar (Numeri e Stelle) adlı kitabı Pisagor, Arşimet, Leonardo Pisano, Carl Friedrich Gauss, Evariste Galois, Georg Cantor, Alan Turing gibi Avrupa medeniyetinin temelini oluşturan bilim insanları üzerine şiirler barındırmaktadır. Şair, bu şiirleri

nitelikli okura dönük yazmıştır çünkü bu şiirler anlaşılacak için kapsamlı bir ön bilgiye gereksinim duyurmaktadır. Örneğin “Eureka” şiirinde “kaldıracın yasalarını temizledin” (41) derken Arşimet’in “Bana bir dayanak noktası verin, dünyayı yerinden oynatayım” sözünü anımsamamak şiire haksızlık yapmak anlamına gelecektir ya da şair “küpün kusursuz şeklinde/ her hacim saklanabilir” (41) dediğinde Arşimet ve Siraküza kralı Hiero arasında geçen altın taca gümüş karıştırılıp karıştırılmadığının bulunması anekdotu bilinmeden bu şiir anlaşılacaktır. Arşimet, suya daldırılan bir nesnenin hacminin, yapısal biçimi ne olursa olsun, taşıdığı suyun hacmi ile belirlenebileceğini bulur. Kralın isteğiyle yapılan deneyin sonunda tacın saf olmadığı da anlaşılır. Yine aynı şiirde Laura Garavaglia şöyle der: “Kötülük cehaletin kılıcıdır/ hayatı kesen/ kumlara çizilmiş daireler üzerinde” (41) Bu son üçlüğü anlamak için de Arşimet’in nasıl öldüğü bilinmelidir. Arşimet savaşların olduğu bir dönemde yaşamış ve bir Romalı askerinin kılıç darbesiyle tam da kumlar üzerinde hesaplamalar yaparken talihsiz bir biçimde boynu vurulmuştur. “Hayat kesilmiş” ve “kumlara çizilen daireler” öylece kalmıştır. Türkçede bilim tarihindeki gizli şiirsel boşlukları poetik söyleme dahil eden bir şairi konuk etmek, hem okur için hem de yazar için oldukça şaşırtıcı bir deneyim..

Science in Poetry, Poetry in Science: Number and Star
Müesser Yeniay

Nel maggio 2018 è stata pubblicata la traduzione della poetessa italiana Laura Garavaglia di Nicola Verderame, *Number and Star*. Come suggerisce il titolo, è un bellissimo e raro esempio di incontro tra scienza e poesia. Il poeta conduce ricerche poetiche su scienziati, intellettuali e intellettuali che hanno vissuto in passato. Anche se questo non è sorprendente per un europeo, può essere abbastanza sorprendente per un Medio Oriente perché si pensa che la scienza e la poesia abbiano strumenti diversi e siano aree diverse come i coltelli separati l’uno dall’altro. Qui lo sforzo di Laura Garavaglia è notevole. Come ha scritto Maurizio Cucchi nella prefazione di *Simmetry of the Kernel*, Laura Garavaglia utilizza un nuovo strumento che viene ignorato dai poeti e il discorso letterario apre nuove strade che non sono mai state scoperte” (9). Cucchi chiama questa lingua linguaggio scientifico; ovviamente, questo è un linguaggio sottile che esplora il mondo della scienza con un discorso poetico.

Peyami Safa, nel suo importante libro *Larpectives on the Russian Revolution* ifade, descrive i fattori che compongono la mente europea come “ritmo e logica . Matematica e logica sono, ovviamente, pratiche che risultano dal contatto con la realtà esterna. L’Oriente è separato dall’Europa con una civiltà più mistica e introversa e si posiziona in un diverso modo di vivere. L’individuo che è allontanato dalla realtà con il divieto di rappresentare l’Islam ha sostituito la sua interpretazione con la realtà esterna e questa interpretazione ha determinato la sua qualità della vita. Pertanto, è stato interessante per me percepire questa realtà, che Safa esprime come “il capo olarok europeo, come un individuo di un popolo che ha anche parzialmente realizzato l’illuminazione e di sperimentarla con la poesia. Certo, Laura Garavaglia ha fatto un importante passo avanti nella poesia a questo punto.

La scienza e la poesia sembrano essere assenti da lontano, ma l’immaginazione è un mezzo di ricerca sia scientifica che poetica. La natura umana si basa sull’immaginazione. L’immaginazione è anche un metodo di riconoscimento facendo inferenze e interpretazioni. Laura Garavaglia esplora la metafisica dietro la materia, non l’invisibile, cioè la materia, e di fatto fa la differenza. Nelle sue poesie non sta negando la realtà e la passione umana: “Ma se l’amore fosse mela o pane/ mi riempirei la bocca, lo stomaco./Ma è meglio stare vicini, gusci di noce, simmetrie di gheriglio” (9). Nella sua poesia “Indicativo presente” , il poeta pone la seguente domanda: “Cerchi anche tu le linee di universo/ tra le faglie orizzontali del giorno?” (31). Come abbiamo visto, la curiosità scientifica non è separata da linee molto nette con la curiosità poetica, è stata persino intrecciata e unita. Il cuore di una donna contiene passione perché è lei che vuole e invita il suo corpo. Pertanto, questo discorso poetico nelle poetesse si manifesta facilmente. Laura Garavaglia dice nella sua

poesia “Meccanica quantistica” “Del corpo più di ogni altra cosa amo la bocca”³⁵ (35). Questo intenso tema del corpo, presente nel libro “La Simmetria del gheriglio” viene in parte abbandonato nel libro “Numeri e Stelle” per un tema più legato alla scienza. Poiché il libro pubblicato in turco è una selezione di questi libri, il lettore può vedere chiaramente la differenza tra loro.

Il libro Numbers and Stars (Numeri e Stelle), pubblicato in Italia nel 2015, contiene poesie che parlano del pensiero occidentale, si basano sulla civiltà europea. Infatti sono poesie dedicate a matematici come Pitagora, Archimede, Leonardo Pisano, Carl Friedrich Gauss, Evariste Galois, Georg Cantor e Alan Turing. Il poeta ha scritto queste poesie destinate a un lettore qualificato perché sono testi che necessitano di ampie conoscenze preliminari per essere compresi. Ad esempio, nella poesia “Eureka”, dedicata ad Archimede, l’autrice scrive: “Avevi chiare le leggi della leva” e”(41), senza menzionare il detto di Archimede, “ Datemi un punto d’appoggio, e solleverò il mondo ”, oppure ”ogni volume racchiuso nella perfezione di un cubo” (41). Questi versi non possono essere compresi se non si ripensa all’aneddoto della corona d’oro. (Gerone di Siracusa chiese ad Archimede di verificare se la corona fosse veramente d’oro o mescolata con altro metallo – nota del traduttore) Archimede rileva che il volume di un oggetto immerso nell’acqua, indipendentemente dalla sua forma strutturale, può essere determinato dal volume di acqua che trasporta. Alla fine dell’esperimento su richiesta del re si comprende che la corona non è pura. Nella stessa poesia, Laura Garavaglia dice: t Il male è la spada dell’ignoranza / tagli di vita / su cerchi disegnati nella sabbia ”(41)